

ДИНАМІЧНІ КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ

Розкриття потенціалу економіки ЄС
та виклики для України

Co-funded by the
European Union

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Funded by the
European Union

**ДИНАМІЧНІ КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ:
розкриття потенціалу економіки ЄС
та виклики для України**

Колективна монографія

Рівне
Видавець Ю. Кукса
2026

УДК 338:[339.9:008](477+4ЄС)
Д 46

*Рекомендовано до друку вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 23 липня 2026 р.)*

Рецензенти:

Євген Кирилюк – доктор економічних наук, професор, в.о. ректора Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Антоніна Шуляк – доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Сергій Троян – доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій Національного університету «Київський авіаційний інститут»; професор Інституту соціологічних наук Жешувського університету (Польща)

Funded by the
European Union

*Монографію опубліковано в рамках реалізації проєкту
ERASMUS+ JEAN MONNET MODULE
«Динамічні креативні індустрії: розкриття потенціалу економіки ЄС
та виклики для України»
№ 101172651 – VCIEU-CU – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH*

*Видання фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA).
Ні Європейський Союз, ні EACEA не можуть нести за них відповідальність.*

Динамічні креативні індустрії: розкриття потенціалу економіки ЄС та виклики для України : кол. монограф. / за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Б. Юськіва. – Рівне : Ю. Кукса, 2026. – 310 с.

ISBN 978-617-8672-65-2

У монографії розкрито потенціал креативних індустрій як драйвера економічного розвитку в контексті досвіду Європейського Союзу. Проаналізовано динаміку, структурні особливості та ключові чинники конкурентоспроможності цього сектору в країнах ЄС. Досліджено сучасний стан і потенціал креативної економіки України, зокрема вплив війни на її розвиток. Визначено виклики та перспективи розвитку креативних індустрій України в умовах євроінтеграції та післявоєнного відновлення.

Розраховано на науковців, викладачів і здобувачів вищої освіти, фахівців з економіки та управління, представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також усіх, хто цікавиться розвитком креативних індустрій.

УДК 338:[339.9:008](477+4ЄС)

ISBN 978-617-8672-65-2

© Юськів Б. (наук. ред.), 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (Б. Юськів).....	4
ГЛОСАРІЙ СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	6
ЧАСТИНА I. ВИТОКИ ДИНАМІКИ: ПОНЯТТЯ ТА ЛОГІКА КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	8
Розділ 1. Креативна економіка: від творчого класу до нового виробничого укладу (Б. Юськів).....	8
Розділ 2. Політика та механізми розвитку креативної економіки (Б. Юськів).....	34
ЧАСТИНА II. РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ: ІНСТИТУЦІЇ, ПРАВО І ТЕХНОЛОГІЇ ЄС.....	71
Розділ 3. Правові рамки та інституційна екосистема культурних і креативних індустрій ЄС (Н. Карпчук)	71
Розділ 4. Цифрова трансформація і стартап-екосистеми креативної економіки (О. Паламарчук)	99
Розділ 5. Дані та штучний інтелект у креативній економіці (С. Хомич)	123
Розділ 6. Креативні хаби, маркетинг та ЕССІА: інституційна архітектура ЄС (О. Пелех)	156
ЧАСТИНА III. ЛЮДИНА В ЦЕНТРІ СИСТЕМИ: КАПІТАЛ, СТІЙКІСТЬ, ФІНАНСУВАННЯ.....	189
Розділ 7. Нестабільність, суб'єктивність і опір у креативних індустріях (К. Калинець)	189
Розділ 8. Людський капітал і персональний брендинг у креативній економіці (К. Калинець)	199
Розділ 9. Фінансування креативних індустрій: досвід ЄС і повоєнні перспективи України (О. Пляшко)	208
ЧАСТИНА IV. ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ: ПРАКТИКА, КЕЙСИ, ГОРИЗОНТИ	241
Розділ 10. Креативна економіка України: від становлення до повоєнної трансформації (О. Пляшко)	241
Розділ 11. Європейські креативні компанії: вісімнадцять кейсів і наскрізні закономірності (Б. Юськів)	265
Розділ 12. Креативні індустрії крізь епохи зламів: від культурного патронату до індустрії впливу (О. Гладунов)	291
ПІСЛЯМОВА (Б. Юськів).....	308
АВТОРИ	309

Частина IV.
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ:
ПРАКТИКА, KEYСИ, ГОРИЗОНТИ

Розділ 10.
КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ:
ВІД СТАНОВЛЕННЯ ДО ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Ольга Пляшко

10.1. Структура та економічний потенціал креативних індустрій України

Структурною основою креативної економіки є креативні індустрії (КІ). Їхній статус і структура в Україні визначені законодавчо: це види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості й робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їхні продукти й послуги є результатом індивідуальної творчості. До складу КІ віднесено 34 види економічної діяльності (КВЕД), які включають як традиційні галузі культури та мистецтва (театральна та концертна діяльність, діяльність музеїв і бібліотек, кіно, телебачення), так і комерційні (реклама та маркетинг, архітектура й дизайн, ремесла, дослідження й розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук) та інноваційні технологічні (ІТ, програмне забезпечення та комп'ютерні послуги) галузі, що загалом відповідає структурі КІ ЄС та Великобританії (рис. 10.1). Значний внесок у креативну економіку роблять і інші суміжні галузі, такі як наукові дослідження та розробки, освіта, мода, туризм, кулінарія, сервіс, але в Україні їхні КВЕД законодавчо не закріплені в статусі КІ чи дотичних до них.

Економічний внесок креативних індустрій в економіку України оцінимо за двома взаємодоповнювальними показниками: доданої вартості та обсягу виручки. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити роль сектору в економіці, оскільки кожен із цих показників характеризує різні аспекти його функціонування. Показник доданої вартості показує реальний внесок КІ у формування ВВП через створення нової економічної цінності (заробітна плата, прибуток, податки), тоді як виручка характеризує масштаби ринкової активності та оборот коштів у секторі. Для КІ це особливо важливо, оскільки багато креативних видів діяльності мають відносно невеликі обсяги матеріальних витрат, але високу частку інтелектуальної праці, що може зумовлювати суттєву додану вартість при порівняно помірній виручці. Водночас у частині креативних галузей (зокрема, в дизайні, ІТ-послугах, медіа) вагомі обсяги виручки не завжди коректно відображають чистий економічний ефект через значну частку транзитних доходів і витрат на аутсорсинг, що ускладнює порівняння КІ з традиційними галузями економіки.

Реклама та маркетинг		Архітектура	Кіно, телебачення, відео, радіо та фотографія		
63.91. Діяльність інформаційних агентств	70.21. Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю	71.11. Діяльність у сфері архітектури	59.11. Виробництво кіно- та відеофільмів, телепрограм	59.13. Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телепрограм	69.10+69.20. Діяльність у сфері радіо та телевізійного мовлення
73.11. Рекламні агентства	73.12. Посередництво в розміщенні реклами в ЗМІ	Дизайн 74.10. Спеціалізована діяльність з дизайну	59.12. Компонування кіно- та відеофільмів, телепрограм	59.14. Демонстрація кінофільмів	74.20. Діяльність у сфері фотографії
Ремесла			ІТ, програмне забезпечення та комп'ютерні послуги		Музеї, галереї та бібліотеки
32.12. Виробництво ювелірних і подібних виробів	32.13. Виробництво біжутерії та подібних виробів	32.20. Виробництво музичних інструментів	58.21. Видання комп'ютерних ігор	58.29. Видання іншого програмного забезпечення	91.01. Функціонування бібліотек і архівів
Видавнича справа		R&D і освіта	62.01. Комп'ютерне програмування	62.02. Консультування з питань інформатизації	91.02. Функціонування музеїв
58.11. Видання книг і газет (58.13)		72.20. Дослідження і розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук	Музика, виконавське та образотворче мистецтво		
58.14. Видання журналів і періодичних видань	58.19. Інші види видавничої діяльності	85.52. Освіта у сфері культури	90.01. Театральна та концертна діяльність	90.04. Функціонування театральних і концертних залів	
74.30. Надання послуг з перекладу	Публікація каталогів та списків розсилки	90.03. Індивідуальна мистецька діяльність	90.02. Діяльність із підтримання театральних і концертних заходів	59.20. Видання звукозаписів	

Рис.10.1. Структура креативних індустрій в Україні. Джерело: сформовано на основі ¹

¹ Кабінет Міністрів України (2019). Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 р. № 265-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text>

Інформаційною базою дослідження слугували офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, згруповані за видами економічної діяльності відповідно до КВЕД КІ. Однак в умовах повномасштабної війни діють певні обмеження щодо збору й оприлюднення статистичної інформації, у зв'язку з цим аналіз здійснено на основі доступних офіційних статистичних даних, які є достатньо репрезентативними для виявлення основних тенденцій розвитку КІ та не впливають на достовірність сформульованих висновків і загальну методологічну цілісність дослідження. Для коректної інтерпретації отриманих результатів доцільно також враховувати часовий контекст дослідження, який охоплює два принципово різних етапи розвитку креативних індустрій України: період їхнього відносно стабільного становлення та розвитку (2009–2021 рр.), який, проте, включає кризовий період пандемії COVID-19, та період функціонування в умовах повномасштабної війни, починаючи з 2022 року. Така періодизація дозволяє відокремити довгострокові тенденції розвитку сектору від змін, спричинених зовнішніми шоками, та забезпечує більш об'єктивну оцінку динаміки показників.

Проведений аналіз засвідчив, що креативний сектор України має відчутну частку у валовій доданій вартості (ВДВ) економіки, що підтверджує його системну, а не маргінальну роль. У відносно стабільний період до 2021 р. економічний внесок КІ у ВДВ мав виражену зростаючу динаміку з 3–3,6 % у середині 2010-х років до 4,3 % у 2021 р., що свідчить про поступову інституціоналізацію сектору та підвищення його ролі в національній економіці (рис. 10.2). Показово, що за рівнем внеску у формування ВДВ КІ випереджали такі традиційні види економічної діяльності, як будівництво (2,87 % ВДВ), фінансова та страхова діяльність (3,0 %), професійна, наукова і технічна діяльність (2,9 %), а також постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (3,3 %) ². Це свідчить, що КІ вже до початку повномасштабної війни належали до числа відчутних секторів національної економіки за обсягами створюваної доданої вартості.

Характерним для розвитку КІ України є поступове посилення ролі фізичних осіб-підприємців (ФОП) у створенні валової доданої вартості сектору (рис. 10.3). Упродовж 2013–2021 рр. їхній внесок зріс більш ніж утричі — з 12 % до 39 % загального обсягу ВДВ КІ. Водночас у воєнний період сформувалася принципово інша тенденція: частка ВДВ ФОП скоротилася до 0,5 % у 2024 р. Настільки різке падіння свідчить про істотне послаблення економічної ролі малого креативного підприємництва: практично весь обсяг доданої вартості сектору формують юридичні особи, які виявилися більш стійкими до кризових умов функціонування. Пояснення цього феномена є комплексним: масова мобілізація та вимушена міграція чоловіків-підприємців,

² Державна служба статистики України (2023). *Статистичний щорічник України за 2022 рік* / за ред. І. Є. Вернера. Київ. 455 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_e.pdf

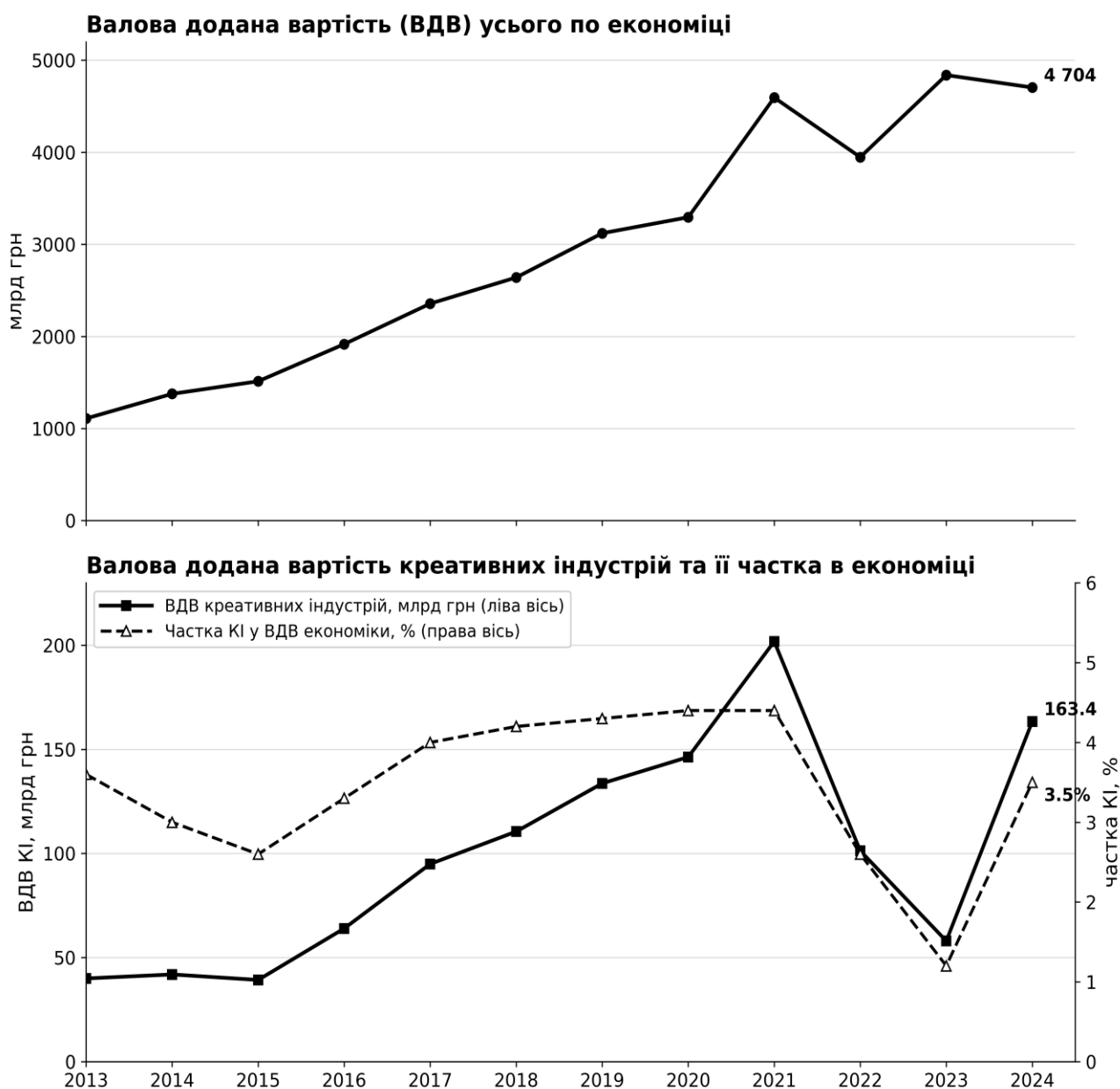

Рис. 10.2. Валова додана вартість креативних індустрій в Україні
Джерело: сформовано за даними ³

зупинка або ліквідація значної частки мікробізнесу через скорочення внутрішнього попиту й фізичне знищення активів, а також перехід частини ФОП до тіньового сектору в умовах невизначеності. Водночас необхідно враховувати, що в умовах воєнного часу офіційна статистика ФОП може не відображати реального стану малого підприємництва через обмеження в зборі й публікації даних.

³ Державна служба статистики України (2023). *Статистичний щорічник України за 2022 рік* / за ред. І. Є. Вернера. Київ. 387 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_e.pdf

Рис. 10.3. Частка ФОПів у валовій доданій вартості креативних індустрій в Україні

Джерело: сформовано за даними ⁴

Структурно ВДВ КІ України характеризується стійким домінуванням сфери ІТ на тлі скорочення у воєнний час внеску інших видів креативної діяльності, насамперед реклами та маркетингу, кіно- та відеовиробництва, архітектури і дизайну, що зумовило посилення структурної концентрації сектору. Очевидно, що стійкість ІТ-сегмента до кризових умов обумовлена можливостями дистанційної роботи, орієнтацією на зовнішні ринки та меншою залежністю від локальної інфраструктури й внутрішнього попиту, тоді як інші КІ виявилися більш чутливими до обмежень воєнного часу.

Динаміка обсягів реалізації продукції КІ загалом підтверджує тенденції, виявлені за показником валової доданої вартості: упродовж 2010–2021 рр. сектор демонстрував стаке нарощування ринкової активності, тоді як повномасштабна війна зумовила істотне скорочення обсягів реалізації та подальше посилення структурного домінування ІТ-сегмента (рис. 10.4). Найбільш успішними в економічному плані (частка виручки більше 10 %) були галузі, орієнтовані на знання і технології: реклама та маркетинг, галузі кіно, телебачення, відео, радіо й фотографії, видавнича справа та галузі ІТ, програмного забезпечення й комп'ютерних послуг. Стрімкий розвиток останніх обумовив суттєві структурні зміни: з 2020 р. виручку в розмірі більше 10 % забезпечували лише дві групи галузей: реклама та маркетинг і галузі ІТ, програмного забезпечення та комп'ютерних послуг.

⁴ Державна служба статистики України (2023). *Статистичний щорічник України за 2022 рік* / за ред. І. Є. Вернера. Київ. 387 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_e.pdf

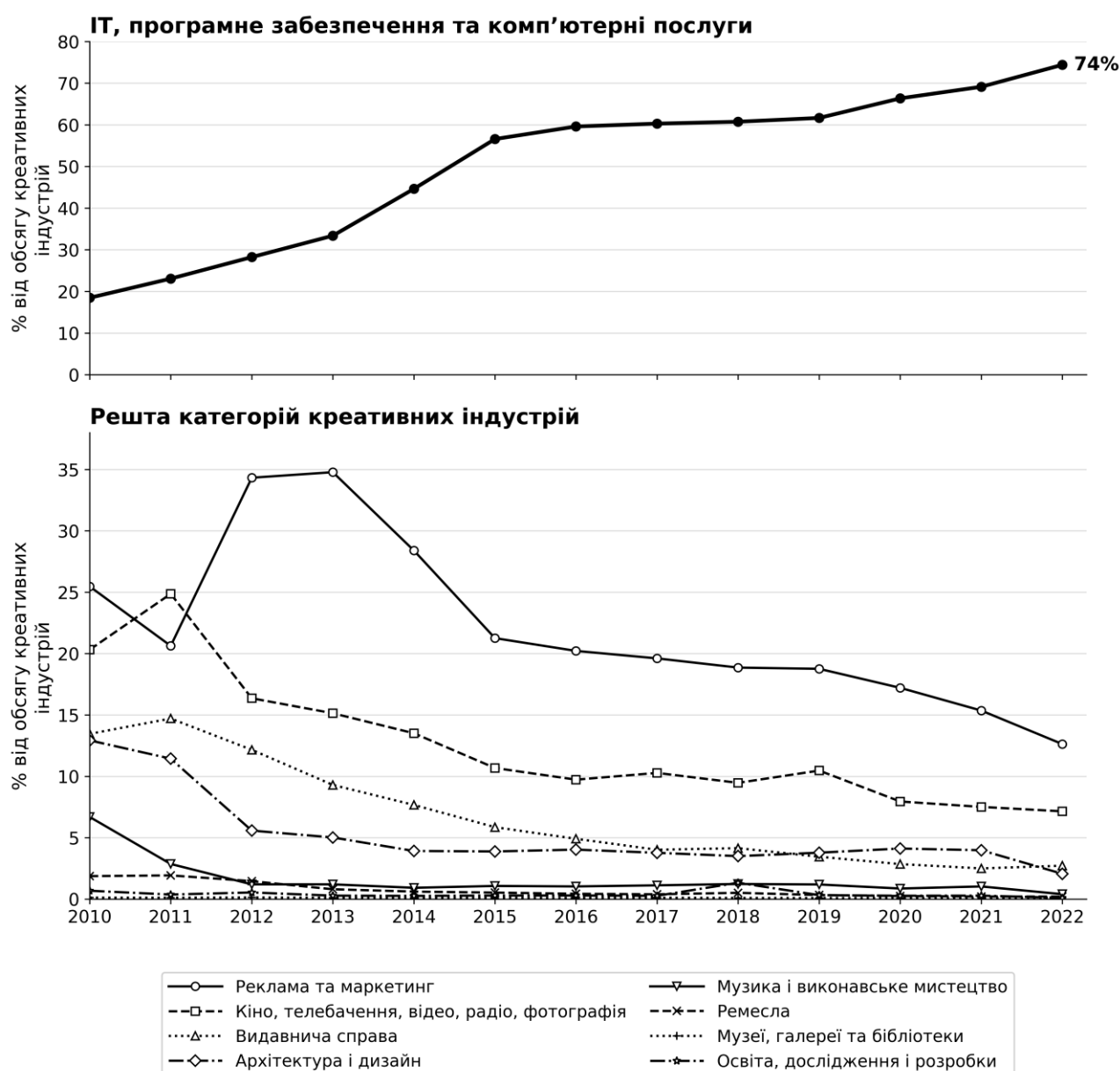

Рис. 10.4. Частка галузей у загальних обсягах доходу креативних індустрій в Україні, 2010–2022 рр., %

Джерело: сформовано за даними ⁵

Структурні показники підприємництва у КІ демонструють провідну роль ФОП, що є наслідком низького порогу входження, гнучких форм зайнятості та можливостей дистанційної роботи. Упродовж 2010–2022 рр. кількість ФОП у КІ зроста майже в п'ять разів — з близько 57 тис. до понад 270 тис., а їхня частка серед усіх ФОП України збільшилася з 3,22 % до 18,42 %. За цей же період кількість юридичних осіб у секторі зроста майже в чотири рази — з близько 75 тис. до понад 280 тис., а їхня частка серед усіх суб'єктів підприємництва підвищилася з 3,50 % до 16,39 % (рис. 10.5).

⁵ Державна служба статистики України (2023). *Статистичний щорічник України за 2022 рік* / за ред. І. Є. Вернера. Київ. 387 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_e.pdf

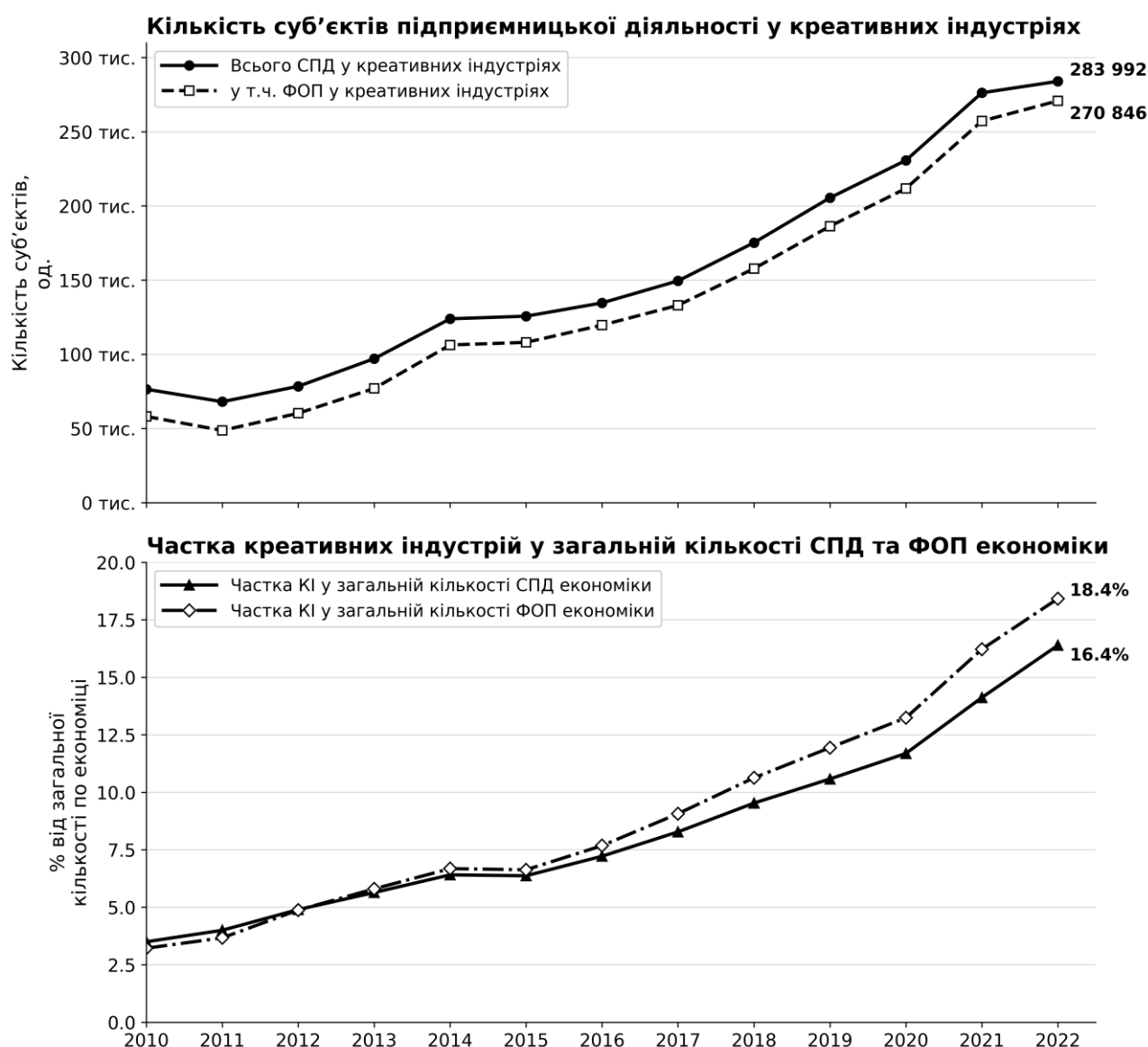

Рис. 10.5. Динаміка СПД у КІ в Україні, 2010–2022 рр.
Джерело: сформовано за даними ⁶

Водночас юридичні особи, хоча й є менш численними за кількістю, забезпечують більшу концентрацію виручки та валової доданої вартості. Таким чином, формується подвійна модель сектора: масовий дрібний бізнес як основа зайнятості та менша кількість більш масштабних компаній як генератори основної економічної вартості. Галузева структура підприємництва також зазнала істотних змін: послідовно зростала частка ІТ, програмного забезпечення та комп'ютерних послуг, тоді як питома вага більшості інших видів креативної діяльності, зокрема, архітектури та дизайну, реклами і маркетингу, видавничої справи, кіно, телебачення, відео, радіо й фотографії, поступово скорочувалася як серед юридичних осіб, так і ФОПів. Така трансформація відповідає

⁶ Державна служба статистики України (2023). *Статистичний щорічник України за 2022 рік* / за ред. І. Є. Вернера. Київ. 387 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_e.pdf

виявленим змінам у структурі валової доданої вартості та виручки, де ІТ також послідовно посилювали свої домінуючі позиції. Водночас окремі креативні галузі суттєво відрізняються за співвідношенням підприємницької активності, зайнятості та економічної результативності, що відображає різні моделі організації бізнесу й використання трудових ресурсів (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Усереднені показники стану галузей креативних індустрій

Галузі КІ	Частка СПД, % *	Частка зайнятих, % *	Частка ФОП, % *	Виручка від реалізації, тис. грн/одиницю		Продуктивність праці, грн
				СПД	ФОП	
Реклама та маркетинг	8,7	13,57	7,2	2415	491	6,43
Архітектура і дизайн	6,9	10,81	7,2	667	345	4,90
Ремесла	0,8	3,12	1,0	617	207	3,20
Видавнича справа	5,0	11,33	4,4	998	334	5,54
Кіно, телебачення, відео, радіо, фотографія	5,6	15,04	5,9	1968	340	5,04
Музеї, галереї та бібліотеки	0,4	0,39	0,7	291	75	2,90
Освіта, дослідження і розробки	1,2	0,97	1,5	358	200	10,90
ІТ, програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	68,9	39,04	69,3	961	527	14,97
Музика і виконавське мистецтво	2,5	5,74	2,8	528	296	1,43

Примітка: * — у % до загального числа по креативних індустріях
Джерело: сформовано за даними ⁷

⁷ Пляшко О.С., Панюк Т.П., Хомич С.В. (2024). *Людський капітал в креативній економіці: від сутності до управління*. Via Economica. Вип. 7. С. 50-58. URL: <https://journals.rshu.rivne.ua/index.php/viaeconomica/article/view/307/283>

ІТ, програмне забезпечення та комп'ютерні послуги акумулюють понад дві третини суб'єктів господарювання сектору при частці зайнятих близько 39 % і демонструють найвищі показники доходу на одне підприємство й продуктивності праці. Для архітектури й дизайну, реклами та маркетингу, видавничої справи, кіно, телебачення, відео, радіо й фотографії характерною є протилежна закономірність: їхня частка в зайнятості перевищує частку суб'єктів господарювання, тоді як показники виручки та продуктивності праці залишаються істотно нижчими. Ремесла вирізняються відносно високою середньою виручкою на підприємство за незначної кількості суб'єктів господарювання, що свідчить про специфічну модель функціонування галузі. За показниками фінансових результатів найбільш ефективними є саме ті види діяльності, в яких ключовим фактором виробництва є творчі компетентності, професійні знання та людський капітал. Показовим прикладом є архітектура та дизайн, де значна частка витрат припадає на оплату праці, тоді як матеріальні витрати залишаються відносно помірними. На противагу їм, реклама та маркетинг, незважаючи на значні обсяги реалізації, характеризуються високою питомою вагою матеріальних витрат і закупівель зовнішніх послуг, що обмежує рівень прибутковості на одиницю понесених витрат.

Регіональний розвиток КІ України характеризується високою територіальною концентрацією економічної активності у великих міських агломераціях та економічно розвинутих регіонах: м. Київ і Київська область, м. Дніпро і Дніпропетровська область, м. Львів і Львівська, Харківська та Одеська області. Такий просторовий розподіл є наслідком високої щільності людського капіталу, освітнього й наукового потенціалу, розвиненої інфраструктури та наявності платоспроможного попиту, що забезпечує формування агломераційних ефектів, але водночас поглиблює міжрегіональні диспропорції в розвитку креативної економіки. На таких особливостях та необхідності врахування територіальних диспропорцій, розвитку людського капіталу, формування регіональних креативних екосистем і застосування спеціальних механізмів підтримки територій із нижчим рівнем розвитку креативного сектору акцентують, зокрема, Ф. Мекоччі ⁸, Т. Поснова і М. Теліщук ⁹.

Зовнішньоекономічна діяльність КІ України формується за двома різними моделями. Торгівля креативними товарами характеризується відносно стабільними обсягами експорту, тоді як експорт креативних послуг демонструє стійку висхідну динаміку. Така структура відповідає сучасним тенденціям розвитку світової креативної економіки, в якій основним джерелом зростання міжнародної торгівлі виступають цифрові, інформаційні та професійні креативні послуги ¹⁰.

⁸ Mecocci F.B., Maghssudipour A., Bellandi M. (2022). *The effect of cultural and creative production on human capital: Evidence from European regions*. Regional Science. Vol.101. Issue 6. DOI: <https://doi.org/10.1111/pirs.12702>

⁹ Поснова Т. В., Теліщук М. М. (2023). *Відновлення розвитку креативної економіки в регіонах України*. Регіональна економіка. № 1 (107). С. 14–22. DOI: 10.36818/1562-0905-2023-1-2

¹⁰ UNCTADstat Data Centre (n.d.). *International trade in creative services: estimates for individual economies*. URL: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.CreativeServ_Indiv_Tot

Характерною особливістю зовнішньої торгівлі креативними товарами є стійке перевищення імпорту над експортом, а відтак — від'ємне сальдо торговельного балансу в цьому сегменті. Динаміка зовнішньої торгівлі креативними товарами (рис. 10.6) характеризується нерівномірною зміною обсягів експорту та імпорту. У 2010–2014 рр. експорт креативних товарів зростав і становив 872 млн дол. США у 2013 р., після чого у 2015–2016 рр. відбулося його різке скорочення майже вдвічі. У наступні роки спостерігається поступове відновлення експортної активності, яке було перерване у 2022–2023 рр. новими викликами, спричиненими повномасштабною війною. Частка креативних товарів у загальному експорті товарів країни після зниження до 1,01 % у 2021 р. зросла до 1,41 % у 2023 р., що пояснюється насамперед швидшим скороченням загального товарного експорту порівняно з експортом креативної продукції.

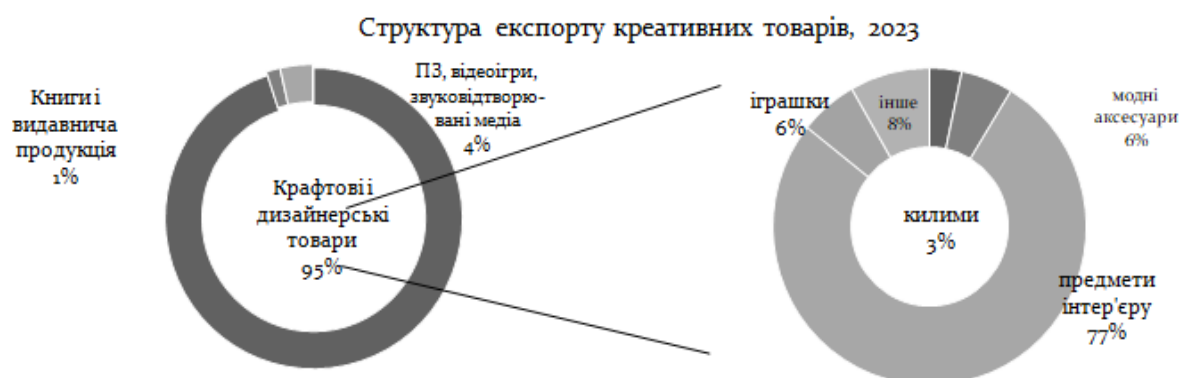

Рис. 10.6. Зовнішня торгівля креативними товарами
Джерело: сформовано на основі ¹¹

¹¹ UNCTADstat Data Centre (n.d.). *International trade in creative services: estimates for individual economies*. URL: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.CreativeServ_Indiv_Tot

Варто акцентувати, що видова структура експорту креативних товарів залишається надзвичайно вузькою: близько 95 % його обсягу формують креативні дизайнерські товари, з них домінуючими є предмети інтер'єру (77 %), а частки модних аксесуарів (6 %), іграшок (6 %) та килимів (3 %) є суттєво меншими. Така концентрація експорту в межах одного виду креативної продукції відображає низький рівень диверсифікації товарного експорту та підвищує його залежність від кон'юнктури окремих ринкових ніш.

На відміну від креативних товарів, зовнішня торгівля креативними послугами характеризується стійким перевищенням експорту над імпортом, що забезпечує позитивне сальдо торговельного балансу. Динаміка експорту креативних послуг (рис. 10.7) демонструє практично безперервне зростання: від 919 млн дол. США у 2010 р. до 3617 млн дол. США у 2021 р., тобто майже в чотири рази. У 2022–2023 рр., попри повномасштабну війну, обсяги експорту залишилися на високому рівні та перевищували 3,3 млрд дол. США, що суттєво перевищує довоєнні показники. Імпорт креативних послуг змінювався значно повільніше та упродовж усього періоду залишався в декілька разів меншим за експорт.

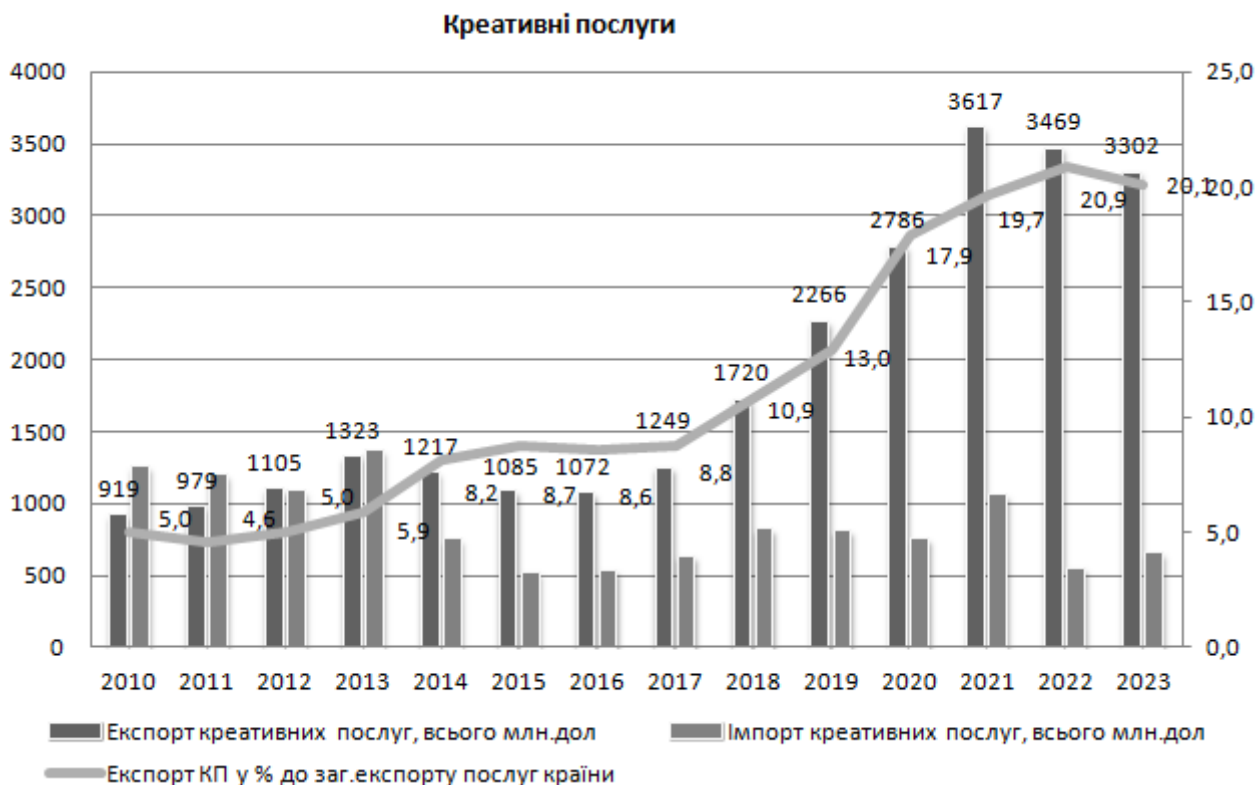

Рис. 10.7. Зовнішня торгівля креативними послугами

Джерело: сформовано на основі ¹²

Високі темпи розвитку експорту забезпечили істотне зростання його ролі в загальному експорті послуг України. Якщо у 2010–2013 рр. частка креативних послуг становила близько 5 %, то починаючи з 2017 р. вона зростала

¹² UNCTADstat Data Centre (n.d.). *International trade in creative services: estimates for individual economies*. URL: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.CreativeServ_Indiv_Tot

прискореними темпами й досягла 19,7 % у 2022 р. та 20,0 % у 2023 р. Отже, кожен п'ятий долар експортної виручки від реалізації послуг припадав саме на креативні послуги. Така динаміка відображає високий рівень конкурентоспроможності українського креативного сектору на світовому ринку, насамперед завдяки розвитку цифрових та інтелектуально містких видів діяльності. Загалом, сформована асиметрія зовнішньої торгівлі КІ свідчить про значно вищу міжнародну конкурентоспроможність інтелектуально містких креативних послуг порівняно з матеріалізованою креативною продукцією та окреслює пріоритетний напрям подальшого розвитку експортного потенціалу креативної економіки України.

Ще одним із ключових проявів економічного значення КІ є їхній внесок у **формування доходів бюджетної системи України**. Попри складні умови воєнного часу, частка податкових надходжень КІ у загальному обсязі податкових надходжень до зведеного бюджету України залишалася відносно стабільною та становила 2,01 % у 2019 р., 2,42 % у 2020 р., 2,31 % у 2021 р. та 2,23 % у 2022 р.¹³ Це свідчить про збереження вагової фінансової ролі сектору навіть в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни. Структура податкових надходжень відображає особливості організації креативного сектору в Україні. Понад 60 % усіх податкових платежів формують єдиний податок та єдиний соціальний внесок, тоді як за обсягом надходжень далі розміщується податок на доходи фізичних осіб. Частка податку на прибуток підприємств і податку на додану вартість є істотно нижчою, що зумовлено переважанням у секторі малих підприємств і фізичних осіб — підприємців. У 2024 р. найвищі темпи приросту продемонстрували надходження від єдиного податку ФОП (+46,6 %) та єдиного соціального внеску ФОП (+40,8 %), тоді як надходження від податку на прибуток підприємств і податку на додану вартість скоротилися¹⁴.

Загалом **вплив КІ** на економіку має багаторівневий характер і виходить далеко за межі їхнього прямого внеску. Прямий вплив формується через валовий випуск і ВДВ, створені безпосередньо в КІ, тоді як непрямий вплив виникає через ланцюги постачання, а індукований — через зростання споживання домогосподарств, доходи яких пов'язані з КІ. За даними аналітичного дослідження Київської школи економіки¹⁵, сумарні непрямі та індуковані ефекти суттєво перевищують прямі: кожна 1 гривня валового випуску КІ генерує 2,88 гривні валового випуску в економіці загалом, а 1

¹³ Український центр культурних досліджень (2023). *Вплив війни на показники діяльності креативних індустрій у 2021–2022 роках*: аналітична доповідь. Київ, 2023. 30 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1wawTVaEVgqRumvFPTLN0-friYOqzR1Q8/view>

¹⁴ Міністерство культури та стратегічних комунікацій України (2025). *Креативні індустрії: основні показники діяльності (2023–2024 роки)*: статистичний огляд / Український центр культурних досліджень. Київ. URL: <https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2025/11/kreatyvni2025-1.pdf>

¹⁵ Київська школа економіки (2021). *Креативні індустрії: міжнародна торгівля та можливості для України*: аналітичне дослідження. Київ. 68 с. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi.pdf>

гривня ВДВ КІ — 2,2 гривні ВДВ в інших секторах. Зазначені мультиплікатори розраховані за методологією таблиць «витрати-випуск» (модель Леонтьєва), що дозволяє кількісно оцінити прямі, непрямі та індуковані ефекти від діяльності сектору на всю національну економіку. У результаті КІ здатні забезпечувати близько 8,4 % валового випуску та 7,5 % ВДВ національної економіки, що свідчить про їхню системоутворюючу роль. У порівнянні з більшістю сировинних або капіталомістких секторів, де мультиплікаційний ефект часто обмежений технологічними ланцюгами, КІ демонструють вищу економічну «віддачу» з одиниці вкладеного ресурсу. Саме тому 1 гривня випуску або ВДВ у КІ генерує більший додатковий ефект в економіці, ніж у багатьох інших галузях. Це робить КІ не лише джерелом зростання, а й своєрідним «каталізатором» структурних змін, здатним посилювати динаміку економіки навіть за відносно невеликих інвестиційних впливів, що робить їх стратегічно важливими для політики економічного зростання та структурної модернізації.

Сталий розвиток креативного підприємництва значною мірою залежить від якості інституційного середовища та послідовної державної підтримки. Її ключовими інструментами є пільгове державне кредитування, спеціальні режими оподаткування, грантові програми (зокрема, «Робота (Власна справа)» і гранти на започаткування нових креативних бізнесів та випуск нової продукції), а також механізми залучення нерезидентів (uResidency). У попередніх розділах розглянуто теоретичні засади функціонування КІ в контексті ЄС, аналіз інфраструктури хабів і маркетингових стратегій, роль цифровізації та ІІІ у трансформації КІ. Комплексне застосування цих інструментів сприяє легалізації бізнесу, підвищенню його інвестиційної привабливості, стимулює створення доданої вартості та розширює податкову базу.

Таким чином, креативна економіка в Україні вже сьогодні є помітним і структурно важливим сегментом національної економіки. КІ формують значну частку валового випуску та ВДВ і характеризуються потужним мультиплікативним ефектом: кожна гривня доданої вартості КІ генерує більш ніж подвоєний економічний результат в інших секторах. Важливою рисою української моделі креативної економіки є домінування ФОПів, мікро- та малого бізнесу, що свідчить про підприємницьку гнучкість, низький поріг входу та високу роль людського капіталу. Зростання цифрових сервісів та експорту креативних товарів і послуг додатково підсилює інтеграцію КІ у глобальні ринки. Водночас розвиток креативного підприємництва в Україні відбувається в умовах суттєвих обмежень і ризиків. Попри наявність інструментів державної підтримки, ключовими викликами залишаються відтік кадрів, нерівномірний регіональний розвиток та невизначеність довгострокової державної політики, особливо в післявоєнний період. Це означає, що подальше зростання креативної економіки потребує не лише фінансових стимулів, а й послідовної інституційної стратегії, спрямованої на утримання людського капіталу, розвиток регіональних екосистем і формування стабільних правил гри для креативного підприємництва. У такому разі КІ можуть стати одним із ключових драйверів відновлення та модернізації економіки України.

10.2. Від реконструкції до модернізації: концептуальна модель повоєнного розвитку КІ України

Повномасштабна війна стала безпрецедентним викликом для розвитку культурних і креативних індустрій України (КІ). На відміну від традиційних галузей економіки, діяльність креативного сектору ґрунтується не лише на матеріальних активах, а й на людському капіталі, інтелектуальній власності, творчих компетентностях, культурній спадщині та розвинених професійних мережах, а тому наслідки війни для нього проявляються значно ширше, ніж руйнування виробничої чи соціальної інфраструктури. Вони охоплюють втрату людського потенціалу, скорочення внутрішнього попиту, руйнування творчих екосистем, вимушену міграцію спеціалістів, погіршення інвестиційного клімату та зменшення можливостей інтеграції українського креативного продукту в світові ринки. Водночас сучасний міжнародний досвід свідчить, що саме КІ здатні стати одним із каталізаторів післявоєнної трансформації економіки. Висока додана вартість, незначна залежність від природних ресурсів, активне використання цифрових технологій, розвиток інновацій та формування позитивного міжнародного іміджу держави забезпечують креативному сектору особливе місце серед пріоритетів довгострокового економічного відновлення. У багатьох країнах, які проходили післявоєнну реконструкцію, саме розвиток людського капіталу, освіти, культури, науки та інновацій створював передумови для переходу до нової моделі економічного зростання.

Для України повоєнне відновлення креативних індустрій не може обмежуватися реконструкцією пошкоджених культурних об'єктів або відновленням довоєнних показників діяльності. Йдеться про формування якісно нової моделі розвитку, що передбачає модернізацію інституційного середовища, цифрову трансформацію, розширення фінансових інструментів підтримки, інтеграцію в міжнародні культурні та економічні простори, а також стимулювання експорту креативної продукції й послуг. Відповідно до концепції Build Back Better, закріпленої в міжнародній практиці післякризового відновлення та імplementованої в підходах Світового банку, ООН та інших міжнародних організацій, реконструкція має бути спрямована не на просте відтворення довоєнного стану, а на формування більш стійкої, конкурентоспроможної, інноваційної та інклюзивної моделі розвитку економіки й окремих галузей.

Втрати та виклики розвитку КІ внаслідок війни. Повномасштабна військова агресія Російської Федерації призвела до системної трансформації умов функціонування культурних і креативних індустрій України. На відміну від більшості традиційних секторів економіки, наслідки війни для креативної економіки мають комплексний характер і охоплюють одночасно матеріальні, економічні, соціальні та інституційні складові. Руйнування об'єктів культурної інфраструктури супроводжується скороченням внутрішнього попиту, втратою творчого людського капіталу, порушенням виробничих і логістичних ланцюгів, звуженням можливостей експорту креативної продукції, а також погіршенням інвестиційної привабливості галузі. У сукупності це формує довгострокові

ризика для відновлення сектору навіть після завершення активної фази бойових дій.

Масштаби руйнувань, спричинених повномасштабною війною, набули безпрецедентного характеру та продовжують зростати. Відповідно до результатів п'ятої Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA5)¹⁶, станом на 31 грудня 2025 року загальний обсяг прямих збитків, завданих інфраструктурі та активам України, досяг 195,1 млрд дол. США, що на 19,0 млрд дол. США (10,8 %) перевищує оцінку RDNA4¹⁷. Сукупні економічні втрати збільшилися до 666,7 млрд дол. США, а загальна потреба в відновленні та реконструкції країни оцінюється вже у 587,7 млрд дол. США протягом наступного десятиріччя. Такі масштаби втрат свідчать, що війна дедалі більше трансформується з кризи фізичного руйнування активів у кризу довгострокового виснаження економічного потенціалу держави, в тому числі й в секторі КІ. Якщо за результатами RDNA4 прямі збитки сектору культури та туризму оцінювалися у 4,1 млрд дол. США, то вже за даними RDNA5 вони зросли до 4,5 млрд дол. США, або майже на 10 %. Економічні втрати збільшилися з 29,3 до 31,9 млрд дол. США (8,9 %), тоді як потреба у відновленні та реконструкції сектору зросла з 10,5 до 11,5 млрд дол. США, або майже на 9,5 % (табл. 10.2).

Таблиця 10.2

Динаміка оцінки втрат та потреб у відновленні сфери культури й туризму України за результатами RDNA4 та RDNA5

Показник	RDNA4 (станом на 31.12.2024), млрд дол. США	RDNA5 (станом на 31.12.2025), млрд дол. США	Абсолютний приріст, млрд дол. США	Темп приросту, %
Прямі збитки	4,1	4,5	+0,4	9,8
Економічні втрати	29,3	31,9	+2,6	8,9
Потреби у відновленні	10,5	11,5	+1,0	9,5

Джерело: складено за матеріалами^{14, 15}

¹⁶ Government of Ukraine, World Bank Group, European Commission, United Nations (2026). *Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 — December 2025*. Washington, DC : World Bank Group. URL:

<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022026094036395>

¹⁷ Government of Ukraine, World Bank Group, European Commission, United Nations (2025). *Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 — December 2024*. Washington, DC : World Bank Group, 2025. URL:

<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022025114040022>

Найвищі темпи приросту спостерігаються за показником прямих збитків (9,8 %), що свідчить про подальше руйнування культурної інфраструктури. Водночас майже однакові темпи приросту економічних втрат (8,9 %) і потреб у відновленні (9,5 %) демонструють накопичувальний характер кризи. Показовим також є співвідношення між прямими збитками та потребами у відбудові. Необхідний обсяг фінансування майже у 2,6 рази перевищує вартість безпосередньо пошкоджених об'єктів культурної інфраструктури. Це означає, що поряд із фізичними руйнуваннями дедалі більшого значення набувають втрати людського, інтелектуального та організаційного капіталу, відновлення яких потребує значно більших фінансових ресурсів і тривалішого часу.

Поряд із прямими збитками війна сформувала низку інших викликів, які істотно ускладнюють подальший розвиток КІ. До ключових із них належать втрати людського капіталу, який є основним виробничим ресурсом культурних і креативних індустрій. За наявними оцінками RDNA4¹⁸, вже у 2022 році близько 37 % працівників сектору втратили роботу або стабільне джерело доходу, понад 20 % були змушені залишити територію України, а фонд оплати праці працівників державних закладів культури скоротився майже на 10 %. Одночасно зберігається гендерний розрив в оплаті праці, що додатково посилює соціальну вразливість сектору. Вимушена міграція творчих працівників, скорочення можливостей професійного розвитку, втрата сформованих творчих колективів і ризик неповернення висококваліфікованих фахівців створюють довгострокові загрози для інноваційного розвитку галузі, оскільки саме людський капітал визначає її здатність генерувати нову додану вартість, створювати конкурентоспроможний культурний продукт та інтегруватися в глобальні креативні ринки.

Додатковими стримуючими чинниками залишаються недостатня координація державної політики, фрагментарність інструментів фінансової підтримки, слабка інтеграція культурної політики з економічною та інноваційною політикою держави, а також недостатнє врахування специфіки діяльності суб'єктів креативного підприємництва під час реалізації загальних програм підтримки бізнесу.

Разом із тим, сучасна кризова ситуація формує не лише загрози, а й нові можливості для структурної модернізації КІ. Посилення міжнародної фінансової підтримки України, активізація грантових програм, розширення інструментів культурної дипломатії, зростання міжнародного інтересу до українського культурного продукту, прискорення цифрової трансформації, розвиток дистанційних моделей творчої діяльності, самоорганізація професійних спільнот і формування нових креативних кластерів створюють передумови для якісного оновлення сектору. У цих умовах повоєнне відновлення КІ доцільно розглядати не як процес компенсації завданих втрат, а

¹⁸ Government of Ukraine, World Bank Group, European Commission, United Nations (2025). *Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 — December 2024*. Washington, DC : World Bank Group. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022025114040022>

як можливість глибокої структурної модернізації, спрямованої на підвищення стійкості, конкурентоспроможності, інноваційності та міжнародної інтегрованості української креативної економіки.

Міжнародний досвід післявоєнного відновлення свідчить, що відновлення держав не обмежується ліквідацією фізичних руйнувань і компенсацією економічних втрат. Незважаючи на відмінності історичних, політичних та соціально-економічних умов, міжнародна практика дає змогу виокремити універсальні принципи післявоєнного відновлення, адаптація яких може стати методологічною основою формування сучасної моделі розвитку України.

Першим фундаментальним принципом успішного відновлення є формування ефективної системи державного управління та фінансової дисципліни. Визначальну роль формальних і неформальних інститутів у забезпеченні сталого економічного розвитку обґрунтував Д. Норт¹⁹, тоді як Д. Аджемоглу та Дж. Робінсон²⁰ довели, що саме ефективні інклюзивні інститути, належне державне управління та здатність підтримувати інноваційний розвиток формують довгострокову конкурентоспроможність економіки. Практичним підтвердженням цих теоретичних положень стало післявоєнне відновлення Німеччини. Як зазначає Б. Айхенгрін²¹, вирішальне значення для економічного відродження країни мало не стільки саме фінансування за Планом Маршалла, скільки поєднання валютної стабілізації, інституційних реформ, розвитку конкурентного середовища та ефективного використання міжнародної допомоги. Таким чином, міжнародна фінансова підтримка стала каталізатором структурної модернізації економіки, а не її єдиним джерелом. Аналогічний підхід простежується і в сучасних рекомендаціях міжнародних організацій щодо повоєнного відновлення України. Зокрема, у RDNA5²² акцентовано, що ефективність післявоєнної реконструкції визначатиметься не лише масштабами міжнародної фінансової допомоги, а й спроможністю державних інститутів забезпечити прозоре управління інвестиціями, належну координацію політики та підзвітність використання ресурсів.

Другий принцип полягає в пріоритетності інвестицій у людський капітал, освіту та інновації. А. Амсден²³ доводить, що масштабні інвестиції в розвиток

¹⁹ North D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press. 152 p.

²⁰ Acemoglu D., Robinson J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. New York : Crown Business. 529 p.

²¹ Eichengreen B. (2007). *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*. Princeton : Princeton University Press. 504 p.

²² Government of Ukraine, World Bank Group, European Commission, United Nations (2026). *Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 — December 2025*. Washington, DC : World Bank Group. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022026094036395>

²³ Amsden A. H. (1989). *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization*. New York : Oxford University Press. 379 p.

людського капіталу, технологій і промислових інновацій є необхідною передумовою успішної структурної трансформації економіки. У цьому контексті післявоєнне економічне диво Японії стало результатом, у тому числі, і масштабного реформування системи освіти, розвитку високотехнологічного виробництва, стимулювання наукових досліджень та створення умов для швидкого впровадження інновацій. Аналогічний підхід простежується і у досвіді Фінляндії, де після завершення війни значні ресурси було спрямовано на розвиток освіти, науки та соціального забезпечення населення²⁴. Для КІ цей принцип має особливе значення, оскільки саме людський капітал, професійні компетентності та інтелектуальна власність формують основне джерело створення доданої вартості.

Третім фундаментальним принципом є диференційований територіальний підхід до формування державної політики. Теоретичне підґрунтя цього підходу сформульовано в концепції *place-based policy*, обґрунтованій Ф. Баркою²⁵, відповідно до якої ефективність державного регулювання визначається не уніфікацією механізмів підтримки, а їхньою адаптацією до специфічних соціально-економічних, інституційних і просторових особливостей окремих територій. Практичним підтвердженням цих положень став досвід післявоєнної реконструкції Італії, Польщі, Хорватії та інших європейських держав, де державна політика відновлення будувалася з урахуванням масштабів руйнувань, економічної спеціалізації територій, наявного людського потенціалу та регіональних конкурентних переваг. Аналогічні підходи сьогодні підтримує й Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD)²⁶, яка в рекомендаціях щодо післявоєнного відновлення України наголошує на необхідності посилення ролі регіонального та місцевого рівнів управління, розвитку інституційної спроможності громад і врахування територіальної специфіки при розробленні програм відновлення.

Четвертим принципом успішного післявоєнного відновлення є забезпечення ефективної інституційної координації та багаторівневого управління процесами реконструкції. На відміну від якості окремих інститутів, яка визначає загальну спроможність держави до проведення реформ, результативність політики відновлення значною мірою залежить від узгодженості дій усіх учасників цього процесу. Саме тому сучасні концепції *multi-level governance*, зокрема у OECD²⁴, розглядають координацію між центральними органами влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадянським суспільством і міжнародними партнерами як одну з ключових передумов ефективної реконструкції. У RDNA5 наголошується, що ефективне відновлення потребує чіткої координації між усіма рівнями влади, прозорих

²⁴ Мигаль М. (n.d.). *Моделі відновлення після руйнації: світові кейси для України*. Інститут аналітики та адвокації. URL https://iaa.org.ua/articles/modeli-vidnovlennya-pislya-rujnaziyi-svitovi-kejsy-dlya-ukrayiny/?utm_source=chatgpt.com

²⁵ Barca F. (2009). *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy: A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations*. Brussels : European Commission. 244 p.

²⁶ OECD (2023). *Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Capacity*. Paris : OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/ukraine/>

механізмів управління інвестиціями та належної інституційної спроможності. Для України реалізація цього принципу передбачає створення інтегрованої системи управління відновленням КІ, яка забезпечуватиме узгодженість державної, регіональної та місцевої політики, синхронізацію фінансових інструментів підтримки, ефективний розподіл повноважень між учасниками процесу відбудови та постійний моніторинг результативності реалізованих програм.

П'ятим фундаментальним принципом успішного післявоєнного відновлення є розвиток підприємництва, підтримка приватної ініціативи та формування сприятливого середовища для інноваційної діяльності. Сучасні дослідження креативної економіки переконливо доводять, що саме підприємницька активність забезпечує трансформацію творчого потенціалу в додану вартість, зайнятість та економічне зростання. Зокрема, Дж. Гокінс²⁷ розглядає інтелектуальну власність як ключове джерело створення вартості в креативній економіці, Р. Флорида²⁸ пов'язує конкурентоспроможність територій із концентрацією креативного класу та розвитком інноваційного середовища, а Ч. Лендрі²⁹ обґрунтовує, що формування креативного середовища й підтримка підприємницьких ініціатив є важливими передумовами сталого розвитку міст і регіонів. Сучасні аналітичні доповіді ЮНЕСКО³⁰ та ЮНКТАД³¹ підтверджують, що саме малі підприємства, творчі стартапи, незалежні митці та креативні кластери формують основу розвитку культурних і креативних індустрій, забезпечуючи створення нових робочих місць, поширення інновацій та інтеграцію національних креативних секторів у глобальні ринки. Таким чином, успішне післявоєнне відновлення КІ повинно базуватися не на окремих фінансових програмах, а на комплексній моделі розвитку, яка поєднує інституційні реформи, інвестиції в людський капітал, модернізацію інфраструктури, стимулювання підприємництва, розвиток інновацій, цифрову трансформацію та активну міжнародну інтеграцію.

Аналіз державного Плану відновлення України³², Національної стратегії розвитку культури до 2030 року³³, Стратегії відновлення, сталого розвитку та

²⁷ Howkins J. (2013). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. London : Penguin Books. 304 p.

²⁸ Florida R. (2014). *The Rise of the Creative Class*. Revised Edition. New York : Basic Books. 482 p.

²⁹ Landry C. *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. 3rd ed. Bristol : Comedia, 2021. 376 p.

³⁰ UNESCO (2022). *Re Shaping Policies for Creativity: Addressing Culture as a Global Public Good*. Paris: UNESCO. 442 p. URL: <https://www.unesco.org/reports/reshaping-creativity/2022/en>

³¹ UNCTAD (2024). *Creative Economy Outlook 2024*. Geneva : United Nations. 136 p. URL: <https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2024>

³² Національна рада з відновлення України від наслідків війни (2022). *План відновлення України*. Матеріали робочої групи «Культура та інформаційна політика». Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/culture-and-information-policy.pdf>

³³ Кабінет Міністрів України (2025). *Стратегія розвитку культури в Україні на період до 2030 року* : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 р. № 293-п. URL: <https://www.culturestrategyukraine.org/>

цифрової трансформації малого й середнього підприємництва³⁴, Національної стратегії доходів до 2030 року³⁵, а також операційних документів Міністерства культури України свідчить, що сучасна державна політика поступово переходить від вирішення окремих проблем функціонування КІ до формування комплексної моделі їхнього довгострокового розвитку. Незважаючи на різну сферу регулювання зазначених документів, їхній зміст дозволяє виділити основні взаємопов'язані стратегічні напрями, які визначають архітектуру повоєнної трансформації креативної економіки України:

– *посилення інституційної спроможності системи управління КІ*. У цьому контексті важливого значення набувають створення спеціалізованих інституцій розвитку КІ, удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвиток системи стратегічного планування, підтримка діяльності Українського культурного фонду, креативних хабів, професійних асоціацій та інших організацій, що забезпечують розвиток сектору. Формування ефективного інституційного середовища створює передумови для підвищення результативності використання бюджетних і міжнародних фінансових ресурсів, зменшення адміністративних бар'єрів та покращення інвестиційного клімату;

– *відновлення та розвиток людського капіталу*. Для КІ саме людський потенціал виступає основним фактором створення доданої вартості, тому післявоєнна політика повинна бути орієнтована на повернення творчих працівників, підтримку їхньої професійної діяльності, модернізацію мистецької освіти, розвиток міжнародних академічних партнерств, підвищення цифрових компетентностей та стимулювання безперервного професійного навчання. Особливе значення має інтеграція культурних практик у процеси формування людського капіталу, підтримки ментального здоров'я населення, розвитку громадянських компетентностей і зміцнення соціальної згуртованості, що розглядається сучасними стратегічними документами як один із ключових чинників післявоєнної стійкості суспільства;

– *формування сучасної системи фінансової підтримки КІ*, яка передбачає розширення доступу до грантового фінансування, програм пільгового кредитування під державні гарантії, стимулювання інвестиційної діяльності, удосконалення механізмів захисту прав інтелектуальної власності, розвиток креативних інкубаторів і створення умов для комерціалізації результатів творчої діяльності. Одночасно важливим напрямом стає адаптація податкової політики до специфіки функціонування креативного бізнесу, що має сприяти підвищенню його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості;

– *цифрова трансформація та інноваційна модернізація сектору*. Війна значно прискорила цифровізацію культурної діяльності, розвиток онлайн-

³⁴ Кабінет Міністрів України (2024). *Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-strategii-vidnovlennia-staloho-rozvytku-ta-tsifrovoi-transformatsii-maloho-i-s821300824>

³⁵ Міністерство фінансів України (2023). *Національна стратегія доходів до 2030 року*. Київ. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/National %20Revenue %20Strategy_2030_.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf)

платформ, дистанційних форматів творчої роботи та міжнародної комунікації. Подальший розвиток КІ пов'язаний із впровадженням цифрових технологій у виробництво культурного продукту, розвитком цифрової інфраструктури, створенням сучасних інформаційних систем управління культурною спадщиною, використанням технологій віртуальної та доповненої реальності, штучного інтелекту, цифрових платформ поширення контенту та нових моделей монетизації творчої діяльності;

– *розширення міжнародної інтеграції та експортного потенціалу КІ.* Післявоєнний розвиток України відкриває нові можливості для просування українського культурного продукту на світових ринках, розширення культурної дипломатії, участі в міжнародних грантових програмах, фестивалях, професійних мережах та інвестиційних проєктах. Водночас необхідною передумовою реалізації цього потенціалу є адаптація законодавства до вимог міжнародних цифрових платформ, розвиток логістичної інфраструктури, підтримка експорту креативної продукції, популяризація українських брендів і формування позитивного міжнародного іміджу України як держави з високим творчим потенціалом;

– *просторовий розвиток креативної економіки та підтримка регіональних екосистем.* Відновлення КІ повинно відбуватися з урахуванням регіональних особливостей, нерівномірності воєнних руйнувань, концентрації людського капіталу та спеціалізації окремих територій. Формування мережі креативних кластерів, розвиток культурної інфраструктури громад, підтримка локальних культурних ініціатив, модернізація бібліотек, мистецьких просторів, концертних майданчиків, музеїв та інших культурних інституцій здатні забезпечити не лише економічне пожвавлення територій, але й посилення соціальної згуртованості, формування локальної ідентичності та підвищення якості життя населення. У цьому контексті КІ є важливим інструментом збалансованого регіонального розвитку та повоєнної реінтеграції українських громад.

Узагальнення теоретичних положень, результатів проведеного аналізу та міжнародного досвіду післявоєнного відновлення дозволило розробити авторську концептуальну модель повоєнного розвитку КІ України (рис. 10.8), яка відображає логіку формування довгострокових конкурентних переваг сектору через взаємодію зовнішніх чинників, інституційного середовища, стратегічних напрямів державної політики, активності суб'єктів креативної економіки та очікуваних соціально-економічних результатів.

Вихідним елементом моделі виступають *зовнішні фактори розвитку*, які формують можливості та обмеження функціонування культурних і креативних індустрій у післявоєнний період. До них належать міжнародна фінансова підтримка, європейська інтеграція України, міжнародні культурні та освітні програми, залучення іноземних інвестицій, розвиток глобальних цифрових платформ і зростання попиту на український креативний продукт. Хоча зазначені фактори перебувають поза межами прямого державного регулювання, саме вони визначають ресурсну базу та міжнародні можливості модернізації сектору.

Базовою умовою реалізації потенціалу зовнішньої підтримки є *ефективне інституційне середовище*, яке забезпечує узгодженість державної політики, стабільність нормативно-правового регулювання, захист прав інтелектуальної власності, розвиток спеціалізованих інституцій підтримки креативного бізнесу та прозорі механізми розподілу фінансових ресурсів. Саме інституційна спроможність визначає ефективність трансформації зовнішніх ресурсів у реальні результати розвитку КІ.

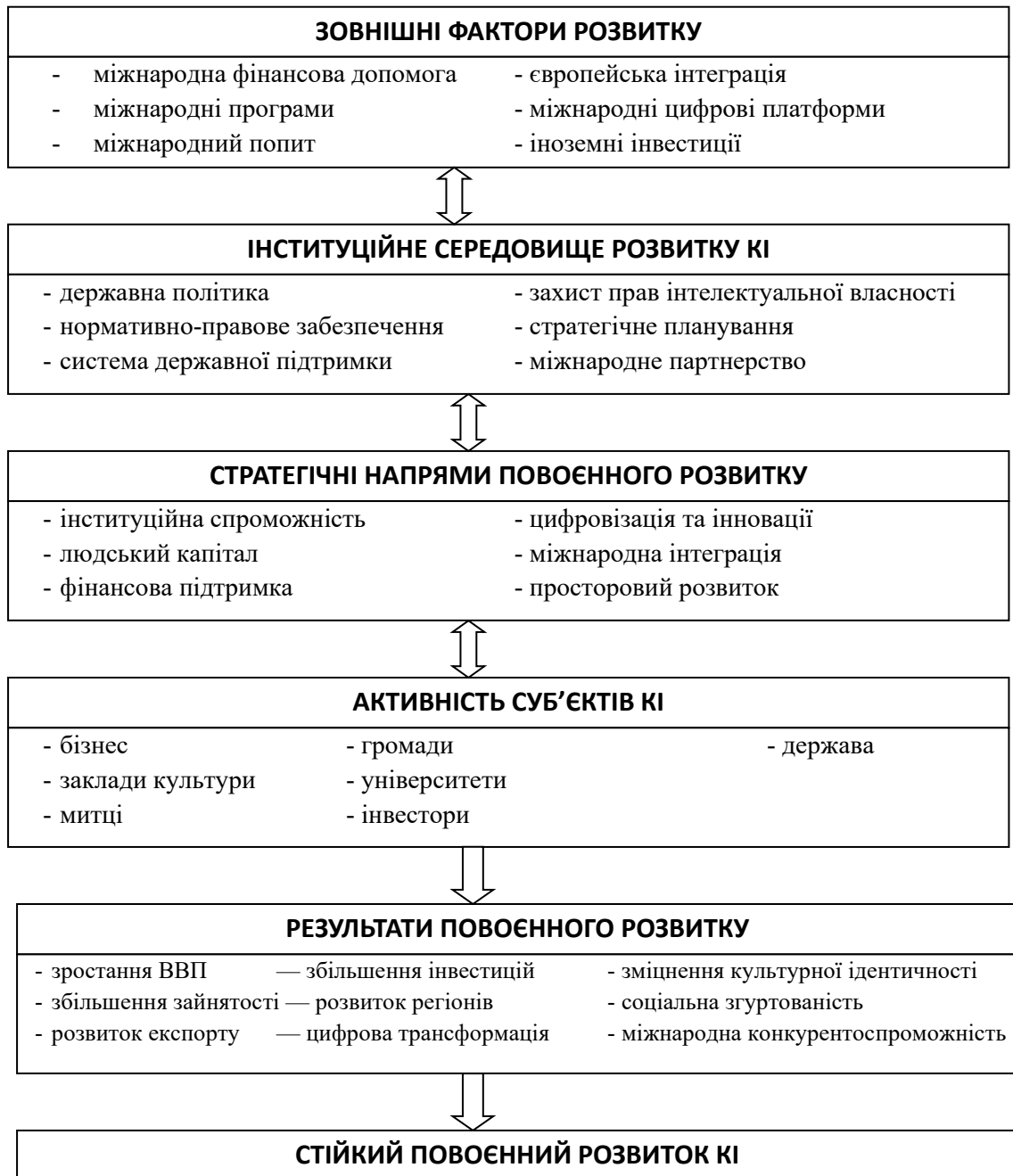

Рис. 10.8. Концептуальна модель повоєнного розвитку КІ України
Джерело: сформовано автором

Наступний рівень моделі представлений *стратегічними напрямками повоєнної трансформації*, які охоплюють формування інституційного середовища, розвиток людського капіталу, вдосконалення фінансових

механізмів підтримки, цифровізацію та інноваційну модернізацію, розвиток міжнародного співробітництва та просторовий розвиток і регіональні програми зміцнення культурної інфраструктури та формування креативних кластерів. Запропоновані напрями не функціонують ізольовано, а формують взаємопов'язану систему, в межах якої посилення одного елемента стимулює розвиток інших. Наприклад, цифровізація розширює можливості експорту креативних продуктів, міжнародна інтеграція сприяє залученню інвестицій і нових знань, а розвиток людського капіталу підвищує ефективність використання сучасних технологій та фінансових ресурсів.

Центральне місце в моделі займає *активність суб'єктів креативної економіки*, оскільки саме вони трансформують створені державою умови в конкретні економічні результати. До цієї групи належать підприємства креативних індустрій, незалежні митці, заклади культури, органи державної влади та місцевого самоврядування, заклади вищої освіти, громадські організації, професійні асоціації, інвестори й міжнародні партнери. Ефективність взаємодії між зазначеними учасниками визначає швидкість поширення інновацій, рівень кооперації, формування креативних кластерів і здатність сектору адаптуватися до нових економічних умов.

Результатом реалізації запропонованої моделі є *досягнення комплексу економічних, соціальних і культурних ефектів*. До економічних результатів належать зростання валової доданої вартості, збільшення зайнятості, розширення експорту креативної продукції та послуг, активізація інвестиційної діяльності, підвищення продуктивності праці та формування нових високотехнологічних сегментів економіки. Соціальні результати проявляються в зміцненні людського капіталу, розвитку професійних компетентностей, підвищенні якості життя населення, відновленні соціальної згуртованості та підтримці психоемоційної стійкості суспільства. Культурні результати охоплюють збереження національної культурної спадщини, посилення культурної дипломатії, формування позитивного міжнародного іміджу України та зміцнення національної ідентичності.

Водночас принциповою особливістю запропонованої концептуальної моделі є наявність механізму зворотного зв'язку, який забезпечує циклічний характер розвитку КІ. Досягнуті економічні результати сприяють збільшенню інвестиційної активності, розширенню фінансових можливостей держави та приватного сектору, стимулюють розвиток людського капіталу, підвищують міжнародну привабливість українського креативного продукту й формують додаткові стимули для вдосконалення державної політики. Таким чином, система переходить від моделі відновлення до моделі самопідтримуваного інноваційного розвитку, в межах якої кожен наступний цикл забезпечує посилення конкурентних переваг сектору, а повоєнний розвиток КІ України ґрунтується на комплексному поєднанні інституційних реформ, розвитку людського капіталу, розширення фінансових механізмів підтримки, цифрової трансформації, міжнародної інтеграції та стимулювання креативного підприємництва.

POST SCRIPTUM (від редактора)

Цей розділ написаний у теперішньому часі, який постійно зміщується. Дані — за 2022–2024 роки. RDNA5 — станом на 31 грудня 2025-го. Монографія виходить у 2026-му. Читач тримає в руках книгу, що описує реальність, яка вже встигла змінитися, поки її друкували.

Це не недолік — це умова. Писати про Україну сьогодні означає писати про об'єкт, що рухається. Кожне оновлення RDNA додає мільярди збитків. Кожен місяць змінює кількість ФОПів, що вижили, і митців, які повернулися або не повернулися. Авторка чесно фіксує це: «офіційна статистика ФОП може не відображати реального стану». За цією фразою — методологічна скромність, яка коштує дорожче за будь-яку точну цифру.

Але є одне, що зупиняє мене більше за статистику. Автор вибудовує концептуальну модель повоєнного розвитку: зовнішні фактори, інституційне середовище, стратегічні напрями, активність суб'єктів, результати. Схема логічна й переконлива. І все ж у ній є один елемент, який присутній у кожному стратегічному документі — і якого немає в жодному: людина, що вирішує, повертатися чи ні.

Не ФОП як статистична одиниця. Не «творчий працівник» як категорія зайнятості. А конкретна людина — дизайнер у Варшаві, музикант у Берліні, програміст у Торонто, — яка щодня кладе на шальки терезів те, що залишила, і те, що може отримати, якщо повернеться. Ця людина не з'являється в жодній із рубрик розділу. Вона між ними.

Повоєнна трансформація КІ України залежить від неї більше, ніж від будь-якого стратегічного документа. Бо документи описують умови. А вона приймає рішення.

Наукове видання

**«Динамічні креативні індустрії:
розкриття потенціалу економіки ЄС
та виклики для України»**

Колективна монографія

Друкується в авторській редакції

Коректор: Людмила Алконова

Дизайн обкладинки:

Funded by the
European Union

Підп. до др. 20.08.2026.

Формат 60x84¹/₈.

Папір офсет.

Друк цифр.

Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 36,0.

Тираж 150 прим.

Видавець Юрій Кукса

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 8301 від 9 травня 2025 р.

вул. Фабрична, 8, м. Рівне, 33022;

097 42 66 444

Друк: VPM-ПОЛІГРАФ

вул. Фабрична, 8, м. Рівне, 33022;

097 42 66 444

